

УДК 327.51

НАСЛІДКИ АРАБСЬКОЇ ВЕСНИ В ПОЛІТИЦІ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

КРАСНЮК І.В.,
старший викладач
кафедри іноземних
мов, Дипломатична
академія України
при МЗС України

Стаття розглядає ситуацію, що склалася в країнах регіону МЕНА (Близький Схід та Північна Африка) після революційних подій, які в сучасній історії отримали назву Арабська Весна. У фокусі статті є мусульманські країни, місцеві уряди, а також діяльність деяких політичних та громадських організацій.

Ключові слова: Близький Схід, Арабська Весна, тероризм, ІДІЛ, фактор ризику серед молоді, революція, політичний режим.

“Terrorism and criminality are the enemies of every civilization. They would not have appeared except for the absence of the principle of tolerance.”

(King Abdallah bin Abd Al-Aziz of Saudi Arabia)

ВСТУП. Регіон, який в літературі визначається терміном МЕНА (the Middle East and North Africa), і який включає країни Близького Сходу і Північної Африки, сьогодні характеризується напруженою та нестабільною ситуацією. Те, з чим найчастіше отожднюють країни Близького Сходу – це такі поняття, як військові конфлікти, військові дії, тероризм, повстання, народні заворушення, гуманітарна криза, біженці. Згідно останніх новин та міжнародних звітів (резольюції та звіти ООН та НАТО), найбільш напружена ситуація залишається в таких країнах, як Лівія, Сирія, Ємен, Судан та Ліван. Внутрішня та зовнішня політика урядів та голів таких держав, як Саудівська Аравія та країн Перської затоки дозволяє краще контролювати політичну та соціально-економічну ситуацію. Вар-

то також зазначити про ті країни, в яких політична, економічна та соціальна криза набула перманентного характеру. До таких відносять, перш за все, Палестину (Палестинська автономія), Судан, деякі території Алжиру тощо. Ситуація кожної країни зазначеного регіону, сама по собі, є окремою темою для дискусії, адже кожен регіон має свою специфіку та особливості. Тим не менш, якщо уважно подивитись на основні тенденції, що склалися в політиці коаліційних та перехідних урядів зазначених країн, то можна відзначити в них певні спільні риси.

ОСНОВНА ЧАСТИНА. Так, однією з найвизначніших та дещо неоднозначних подій, яка розпочала новий етап в процесі національного державотворення країн Близького Сходу, була т. з. “Арабська Весна”. Це стало початком хвилі народних революцій, яка розпочалася в 2011 році в Тунісі, й докотилася до Єгипту, Алжиру, Лівії, Сирії, Йорданії, а також деяких країн Перської затоки. “Арабська Весна” набула розміри повномасштабного народного опозиційного руху проти керуючої політичної верхівки, яка не виправдала народних сподівань щодо суспільних реформ та розбудови сучасного демократичного громадянського суспільства. Гаслом народних повстань стала боротьба за свободу, рівність та справедливість.

“Арабську Весну” порівнюють з революцією та масовим народним протестом, метою якого стало повалення старого політичного режиму. Саме таке визначення поняття “революція” дає у своїй праці про стратегію та менеджмент Боб де Віт (*Strategy. Process, Content, Context: An International Perspective*), який зазначає: “... Революція – це процес, при якому протягом короткого періоду часу відбувається швидка та радикальна зміна..... Революція веде до остаточного розриву з минулим...” [13; 174 (переклад – автор)]. В іншому місці він додає, що революційні події не виникають самі по собі, а стають результатом певних криз... ,таких як: ...економічна рецесія, нові державні реформи,.. або певна драматична подія на міжнародній політичній арені [13; 180]. Серед основних причин “Арабської Весни” були: політичний застій, корупція, відсутність демократії та свободи волевиявлення, політичні переслідування, гостра економічна криза, відсутність реформ.

Серед інших ймовірних причин початку народних заворушень деякі аналітики називають високий рівень безробіття серед молоді зазначених країн. Через відсутність ефективних соціальних

програм по залученню молоді до стажування, волонтерських робіт, робочої практики, багато юнаків не можуть знайти собі практичного застосування. В літературі цей феномен інколи визначають терміном *Високий фактор ризику серед молоді (High Youth Risk Factor)* [2;189]. Саме така ситуація склалася в Тунісі перед початком заворушень, де число безробітних серед молоді було (і все ще залишається) дуже високим. В такій ситуації революція стала неминучою. Адже поки діє тиск, доти можливість революційних змін залишається високою [13;181 (переклад – автор)].

Кожна країна зазначеного регіону по-різному переживала “Арабську Весну”, що призвело до різних, інколи діаметрально протилежних, наслідків. В деяких країнах, таких як, наприклад, Туніс колишню керуючу партію *Аль-Нагда* змістила популярна партія *Ніда Туніс*. В країні було також ініційовано переобрання президента, яким став Монсеф Марзукі. В той же час, в сусідній з Тунісом країні, Алжирі, на новий термін був переобраний колишній президент республіки Абделазіз Бутефліка. “Арабська Весна”, яка розпочалася в Сирії в 2011 році, стала початком дестабілізаційного процесу в країні та, в певній мірі, каталізатором запеклого протистояння уряду та місцевого населення з внутрішніми та зовнішніми терористичними загрозами.

Загалом ситуацію, яка склалася в країнах регіону МЕНА можна охарактеризувати наступним чином:

- наростання загрози, внутрішніх та зовнішніх викликів безпеці через активні дії різних терористичних організацій, найбільш небезпечною з яких вважається *Ісламська держава Іраку та Леванту/ Сирії (ІДІЛ/ ІДІС)*;

- виникнення передумов для початку повномасштабної громадянської війни через поляризацію суспільства в деяких країнах, а також загострення етнічних, конфесійних та племінних конфліктів;

- низькі економічні показники, що негативно відображається на інвестиційному кліматі регіону;

- погіршення ситуації у сфері незаконної діяльності, такої як: вільне розповсюдження та неконтрольований обіг зброї, викрадення людей та утримання їх заручниками, розповсюдження наркотиків.

Тут слід також зазначити, що лише за офіційними даним деяких провідних європейських дослідницьких центрів та інститутів імпорт зброї в країни

регіону МЕНА за період 2009-2013 рр. збільшився на 3% [11;7]. Найбільшими імпортерами зброї на Близькому Сході вважаються ОАЕ та Саудівська Аравія, в той час, коли в Африці найбільшими клієнтами є Алжир (36%), Марокко (22%) та Судан (9%) [11;4]. Далі наводиться порівняльна таблиця найбільших імпортерів зброї та їх постачальників за період з 2009 по 2013 рр. [11;7]:

	Частка в міжнародному імпорті зброї (%)		Основні постачальники (частка %) 2009-2013
	2009-2013	2004-2008	
Імпортер			1 позиція
Індія	14	7	Росія (75%)
Китай	5	11	Росія (64%)
Пакистан	5	2	Китай (54%)
ОАЕ	4	6	США (60%)
Саудівська Аравія	4	2	Великобританія (44%)
США	4	3	Великобританія (19%)
Австралія	4	2	США (76%)
Південна Корея	4	6	США (80%)
Сінгапур	3	2	США (57%)
Алжир	3	2	Росія (91%)

– Неєфективність політики новообраних місцевих урядів, які часто не можуть швидко переналаштуватись та пристосуватись до нових викликів сучасних умов життя;

– в певних випадках, міжнародна ізоляція або економічна блокада;

– наростаюча гуманітарна криза.

Для кращого розуміння політичної ситуації кожної окремої країни регіону МЕНА варто навести статистичні дослідження Хейделберзького інституту з міжнародних досліджень конфліктів, який майже щорічно публікує на своєму офіційному сайті звіт, в якому детально подається інформація діючих конфліктів та зон їх поширення, який називається *Барометр конфліктів (Conflict Barometer)* [3]. Так, в *Барометрі* за 2014 рік зазначається, що більшість конфліктів в регіоні МЕНА пов'язані з ідеологією (релігією) і лише потім наводяться такі причини, як боротьба за владу між силами опозиції та урядовими силами, міжплеменна ворожнеча та інші. Так, в Алжирі, наприклад, йде боротьба між правлячою елітою та опозиційними силами, які представлені угрупованням

Джунд аль-Халіфа. Це протистояння триває з 1989 року [3;148]. В Бахреїні з 1975 року також триває боротьба з політичною опозицією. Природа сучасних конфліктів в Єгипті пояснюється різними факторами, такими як: конфесійна боротьба між християнами та мусульманами, протистояння уряду (керуючої партії) з силами опозиції. Так, після обрання на посаду голови держави полковника аль-Сісі (який отримав 96% голосів при явці виборців в 44%) спалахнули нові народні протести та масові демонстрації [3;148]. В результаті цих протестів керівництво країни пішло радикальним шляхом, заборонивши діяльність та визнавши одну з найвпливовіших організацій в країні, *Брати мусульмани*, незаконною. Це рішення було підтримано з боку інших держав, таких як Саудівська Аравія і ОАЕ. В Іраку однією з найболючіших проблем стала терористична загроза, що представлена організацією ІДІЛ, про яку вже згадувалося раніше.

ІДІЛ, або *Ісламська держава Іраку та Леванту*, – це політична та військова організація, яка дотримується ідеології радикального ісламу. ІДІЛ відвела собі роль головного (політичного та ідеологічного) представництва всіх мусульман сунітів. В цей час її штаб-квартира знаходиться в сирійському місті аль-Ракка, а духовним лідером вважається Абу Бакр аль-Багдаді. ІДІЛ сформувалася як результат діяльності колишньої організації *Джама'ат аль-Таухід в-аль-Джіхад*, лідером якої був Абу Мусаб аль-Заркаві. 29 червня 2014 року ІДІЛ проголосила себе халіфатом на чолі з халіфом Абу Бакром аль-Багдаді, якого почали називати халіфом “Ібрагімом”. ІДІЛ має добре організований військовий та координаційний штаби. Вона створила поліцію спеціального призначення, т. з. *Хісба*, яка слідкує за дотриманням моральної (консервативної, ортодоксальної) поведінки в суспільстві, а саме там, де ІДІЛ поширює свою владу та здійснює пряме керівництво та контроль над територіями та місцевим населенням [10;10].

ІДІЛ має добре розвинену мережу своїх агентів та представництв за межами Іраку та Сирії. Так, деякі новостворені терористичні угруповання в Алжирі, Тунісі, Нігерії, Судані, а також деяких європейських країнах, які отримали офіційне право діяти від імені ІДІЛ, стають *вілаями* (намісництвами) ІДІЛ. Слід зазначити, що ІДІЛ поділяє територію свого впливу на т. з. ‘кола’. ‘Внутрішнє’ коло – це арабські країни, що знаходяться в найближчому радіусі до неї: Йорданія, Палестина, Ізраїль, Ліван, Ірак, Сирія. ‘Зовнішнє’ коло – решта мусульман-

ських країн від Марокко до Пакистану. Територія ‘далекого зарубіжжя’ охоплює Європу, Америку та південно-східну Азію [4;1].

Окрім загрози з боку ІДІЛ влада Іраку має також протидіяти сунітським мілітаризованим угрупованням, антидержавним сунітським племенам та курдам [3;148]. Проблема курдів залишається однією з найболючіших та найменш врегульованих в Іраку. Ще з часів правління Саддама Хусейна (до 2003 року) та його жорстокої політики відносно курдського населення (наприклад, відома операція іракської армії *аль-Атфаль* проти курдів), ситуація з курдами набула більших масштабів. Після агресії, здійсненої Хусейном проти курдських меншин, міжнародна спільнота врешті звернула увагу на ситуацію з курдами. Наразі представником курдської опозиції та активним пропагандистом ідеї створення незалежної території, яка б називалась Курдистан, є Мас’уд Барзані [3;157]. Після повалення режиму Саддама Хусейна жоден з новосформованих урядів не зміг консолідувати іракське суспільство та ефективно протидіяти новим викликам та загрозам. Кожен уряд був корумпованим та неефективним (наприклад, правління прем’єр-міністра Нурі аль-Малікі).

Однією з нагальних проблем в Йорданії на сьогодні є спроба порозумітись із силами опозиції, яка представлена в уряді партією *Брати мусульмани*.

В Лівані антиурядовими організаціями вважаються *Фатах аль-Іслам*, *Джунд аль-Шам*. Окрім цього проти уряду, який залучився підтримкою партії *Хезболла*, активно виступають сунітські військові мілітаризовані угруповання.

В Лівії ситуація значно ускладнилася після падіння режиму Муаммара аль-Каддафі в 2011 році. З того часу країна була втягнута в низку міжплеменних конфліктів. На сьогодні найбільший опір тимчасовому урядові чинять сили опозиції, які розташовані в східній провінції країни Киренаїка, основна мета яких є отримання статусу автономії від Лівії [3;164].

Оскільки Іран не вважається країною, що входить до переліку країн регіону МЕНА, тим не менш політична ситуація та міжнародна політика країни відносно арабських держав вимагає враховувати її вплив та значення для регіону. Одним із основних питань, пов’язаних з Іраном вважається питання збагачення урану та ядерної програми. Для вирішення цього питання було створено *Спільний план дій (Joint Action Plan)*, який передбачає активну взаємодію Ірану з країнами Заходу, а також Сполу-

ченими Штатами Америки у сфері енергетики та її використання в мирних цілях [3;155]. Скептичною щодо реалізації Іраном цього плану залишається Саудівська Аравія, яка вбачає в Ірані серйозного конкурента за вплив на Аравійському півострові, а також основного постачальника зброї повстанським угрупованням в Ємені, хуситам [9;1].¹ Так само Ізраїль не розділяє поглядів США щодо підписання угоди з Іраном. Невирішеним залишається питання прикордонних територій між Іраком та Іраном, яке тягнеться ще з 1980 року, коли Ірак напав на Іран, поклавши початок першій війні в Перській затоці.

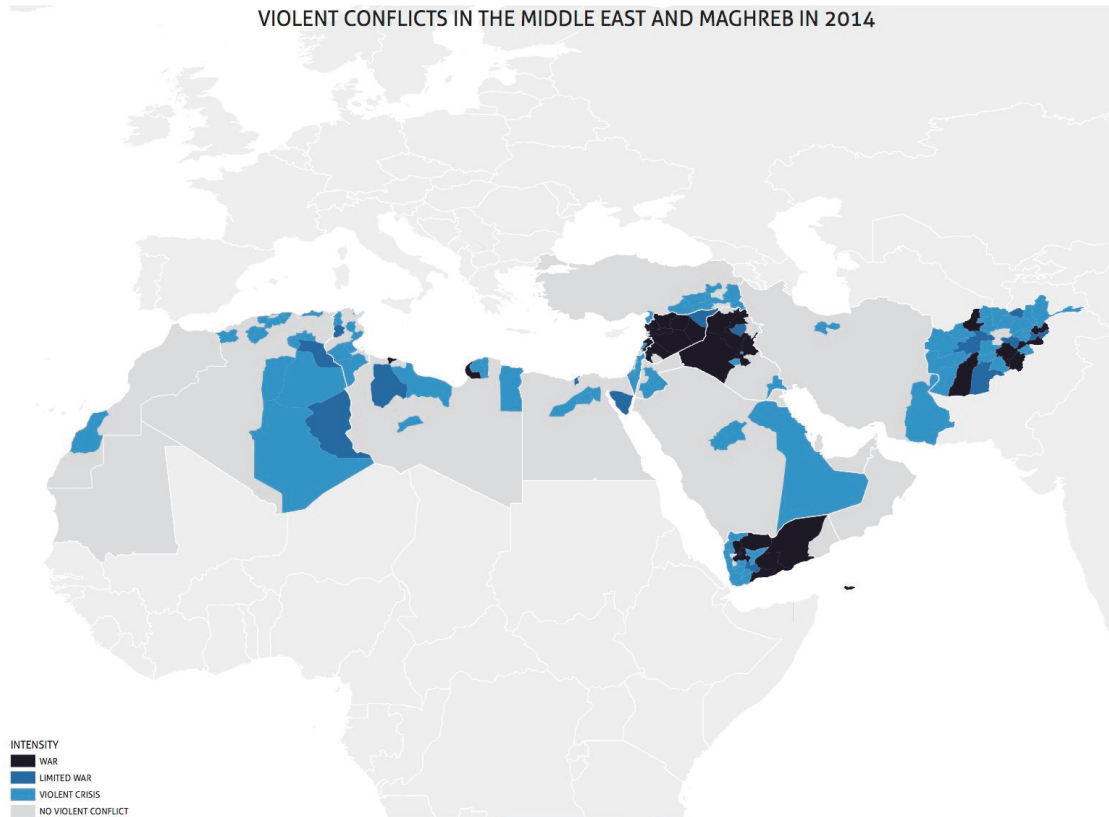
До категорії довготривалих конфліктів належить конфлікт між Ізраїлем та Палестинською автономією, а також організаціями, які відстоюють інтереси останньої. Так, однією з найактивніших опозиційних організацій відносно політики Ізраїля вважається партія *Хезболла*, яка веде свою боротьбу з Ліваном (на кордоні Лівану та Сирії).

Проблемним питанням для такої країни, як Марокко залишається питання територій Західної Сахари, інтереси якої представляє *Популярний фронт визволення Сегіст аль-Хамра та Ріо де Оро* [3;165].

Сирія, яка найбільш гостро відчула на собі наслідки народних повстань та заворушень, переживає зараз один з найскладніших періодів в сучасній історії. Офіційний уряд Сирії, представлений президентом країни Башаром аль-Асадом (представник політичної партії *аль-Ба’ас*, при владі з 1963 року), змушений протистояти силам опозиційної партії, яка називає себе *Національна коаліція за сирійські революційні та опозиційні сили*, а також їхньому військовому крилу *Вільна сирійська армія* [3;166]. Вагому роль в сирійській кризі відіграє третя сторона, а саме, такі держави як Росія та Америка, які представляють протилежні інтереси в країні. Так, Росія відстоює ідею невтручання у внутрішні справи Сирії, в той час як США активно виступають проти режиму одного з ‘останніх диктаторів’ на Близькому Сході. Таким чином, Америка підтримує сирійську опозицію, постачаючи їм нелетальну зброю, та, проводячи військові тренування. Сирія, так само як і Ірак, змушена протистояти ІДІЛ, якій активно протидіє сирійська армія та курдські військові загони, які носять назву ‘Пешмерга’ (“Peshmerga”).²

¹ Це протистояння виражається також в ідеології двох країн: Іран вважається шіїтською країною, в той час як Саудівська Аравія вважається сунітською.

² Від арабської назви *البشمركة*.

Рис.1. Map: Violent Conflicts in the Middle East and Maghreb in 2014

Ємен є також однією з найгарячіших точок на Аравійському півострові, де проходять жорстокі протистояння між тимчасовим урядом та шийтськими хуситами, які утримують під своїм контролем північні райони країни, намагаючись просунути далі на південь. Проти хуситів активно виступають сунітські загони [3;147].

В усіх зазначених конфліктах чітко простежується агресивна військова лінія поведінки опозиційних сил, яку, в певній мірі, можна назвати терористичною діяльністю. Під тероризмом розуміють застосування різних погроз, а саме: акти насилля проти особи, нанесення серйозних збитків власності, нараження особи на небезпеку, нараження на небезпеку публічного сектору, в деяких випадках, дестабілізація електронних мереж/ систем. Метою терористичних актів є вплив на уряд або міжнародні урядові організації, залякування публічного сектору для поширення певних політичних (ті, які можна віднести до *інфраполітичних*) та релігійних, ідеологічних (ті, які можна віднести до *метаполітичних*) ідей [8], [12;96].

До основних терористичних організацій, що діють в регіоні МЕНА відносять наступні: *Бригади Абдалла Аззам* (Сирія та Ліван), *Аджнад Миср* (Єгипет), *аль-Джама'ат аль-Ісламія* (Єгипет),

аль-Мурабітун (Малі, Алжир), *аль-Каїда* (діє в декількох країнах; раніше очолювана терористом № 1 Осамом бен Ладеном), *аль-Шабаб* (Сомалі), *Ансар аль-Шаріа-Бенгазі* (Лівія), *Ансар аль-Шаріа Тунісія* (Туніс), *Ансар Бейт аль-Макдіс* (Єгипет), *Боко Харам* або *Джама'ат Аглі Сунна ліда Аваті в-аль-Джіхад* (Нігерія), *Бригади Хамас Ізз аль-дДн аль-Кассем* (Палестина), військово крило партії *Хезболла* (пропалестинська організація, Палестина), *Ісламська Армія Адену* (Ємен), *ІДІЛ* (Ірак, Сирія), *Лівійське Ісламське Войовниче Угрупування* (Лівія), *Салафістська Група за Заклик та Боротьбу* (Алжир) [8;16 (*Акт про тероризм*)].

ВИСНОВКИ. Країни регіону МЕНА переживають на сьогодні один з найскладніших періодів в сучасній історії. Криза в політиці зазначених країн негативно відображається на свободах та інтересах місцевого населення. Як результат цього, довіра народу до влади та політичної еліти зменшується, і на зміну приходить відчуття розчарування та роздратування. Невдоволення народних мас в країнах Близького Сходу та Північної Африки проявилось в народних заворушеннях та повстаннях, метою яких стало повалення неефективного уряду та ініціювання процесу проведення реформ. Соціальна нерівність, безробіття, важкі умови життя

в цих країнах, ерозія суспільства спричинили появу невеликих громадських організацій (*grassroots organisations*), які з часом перетворились на серйозну силу опозиції до правлячих режимів. Діяльність таких організацій носить, переважно, політичний характер, тим не менш, деякі з них перетворились на активні ідеологічні угруповання/інституції, які прагнуть усіма можливими способами взяти під свій контроль великі території з місцевим населенням та стратегічно важливими об'єктами. Прикладом таких угруповань стала організація *Ісламська Держава Іраку та Леванту* (ІДІЛ). На сьогодні ІДІЛ представляє серйозну загрозу не лише місцевому населенню таких країн, як Сирія та Ірак, але й викликом для всієї міжнародної спільноти. Війська коаліції країн Західної Європи разом із США взяли на себе відповідальність протистояти цим загрозам та допомогти міс-

цевому населенню уникнути переслідування та терору. Проте в деяких випадках, наприклад, в Лівії, активні дії європейських держав та американського керівництва по звільненню країни та населення від режиму аль-Каддафі, призвели до порушення внутрішнього балансу в країні. Ситуація не стала кращою, а навпаки погіршилася настільки, що навіть Європа (особливо країни Південної Європи) почала відчувати на собі наслідки внутрішніх конфліктів та гуманітарної кризи в Лівії та Африці в цілому. Якою буде ситуація в країнах МЕНА в майбутньому, та, яким чином будуть розвиватися події далі, важко передбачити. Наразі можливим є визначити загальні тенденції розвитку подій в тому чи іншому регіоні. Зрозумілим є те, що вирішенню цих конфліктів та криз повинні сприяти треті сторони, а саме ті держави, які прагнуть до встановлення миру та демократії.

ПОСИЛАННЯ:

1. Ajami F. Al-Rabi' al-arabi: 'am min al-hayat al-khatira // Arab Majalla. – Режим доступу до ресурсу: <http://arb.majalla.com/2012/04/article55234222/الربيع-العربي-عام-من-الحياة-الخطرة>.
2. Bricker N.Q. The Effect of Youth Demographics on Violence: The Importance of the Labor Market / N.Q. Bricker, M.C. Foley // *International Journal of Conflict and Violence*. – 2013. – Vol.7 (1). – p.179-94.
3. Conflict Barometer 2014. Режим доступу до ресурсу: http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2014.pdf.
4. Gambhir H. ISIS Global Intelligence Summary // March 1, – May 7, 2015. Режим доступу до ресурсу: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20INTSUM_Final.pdf.
5. Iran Syrian Iraqi Crises. Режим доступу до ресурсу: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/iran_syrian_iraqi_crises.pdf.
6. Pappe I. The Modern Middle East / I. Pappe. – London, New York: Routledge, 2005.
7. Pappe I. Towards a Geography of Peace: Wither Gaza? // *Electronic Intifada*. 18 June 2007. Режим доступу до ресурсу: <http://electronicintifada.net/content/towards-geography-peace-whither-gaza/7010>.
8. Proscribed Terrorist Organisations. Режим доступу до ресурсу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/417888/Proscription-20150327.pdf.
9. Saudi Arabia Forms Pan-Arab Sunni Alliance against Houthis. Режим доступу до ресурсу: http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/saudi_arabia_forms_pan-arab_sunni_alliance_against_houthis_0.pdf.
10. Special Report: The Islamic State. Режим доступу до ресурсу: <http://www.clarionproject.org/sites/default/files/islamic-state-isis-isil-factsheet-1.pdf>.
11. Wezeman S.T. Trends in International Arms Transfers / S.T. Wezeman, P.D. Wezeman // *Sipri Fact Sheet March*. – 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1403.pdf>.
12. Wiewiorka M. From Classical Terrorism to 'Global' Terrorism // *International Journal of Conflict and Violence*. – 2007. – Vol.1(2). – p.92-104.
13. Wit de, B. Strategy. Process, Content, Context: An International Perspective / B. De Wit, R. Meyer. – Cengage Learning EMEA. – 4th edition. – 2010. Режим доступу до ресурсу: <https://books.google.nl/books?>
14. Map: Violent Conflicts in the Middle East and Maghreb in 2014. Режим доступу до ресурсу: <http://www.hiik.de/en/downloads/index.html>.
15. <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2014/08/20140830307368.html#axzz3Z5de864A>.
16. <https://www.gov.uk/government/topical-events/nato-summit-wales-cymru-2014>.
17. <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/texttrans/2009/05/20090504173250eai fas0.8747217.html#axzz3ZilK7iVf>.
18. <http://www.understandingwar.org>.

Krasnyuk I.V. The Aftermath of the Arab Spring in politics of the middle east/ Diplomatic Academy of Ukraine the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine

The article touches upon the situation in which the countries in the MENA region (the Middle East and North Africa) occurred after the revolutionary events, which were later called the Arab Spring. It focuses on the Muslim countries, their local governments, as well as some political and civil organizations.

Keywords: Middle East, Arab Spring, terrorism, ISIS, youth risk factor, revolution, political regime.

Краснюк И.В. Последствия арабской весны в политике Ближнего Востока / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины

Статья рассматривает ситуацию, которая сложилась в странах региона МЕНА (Ближний Восток и Северная Африка) после революционных событий, которые в современной истории получили название Арабская Весна. Объектом статьи стали мусульманские страны, их местные режимы, а также деятельность некоторых политических и гражданских организаций.

Ключевые слова: Ближний Восток, Арабская Весна, терроризм, ИГИЛ, фактор риска среди молодежи, революция, политический режим.

Стаття надійшла до редакції: 07.12.2015

Рекомендовано до друку: 12.01.2016